

avdekke ineffektivitet i bokføringen, som gir grobunn for fruktbar dialog mellom revisor og revisjonskunde.

Standardiserte data betyr ikke standardiserte revisjonskunder

Revisors oppgave er å bidra til tillit til den finansielle informasjonen som revisjonsklienten offentliggjør, og i alt snakk om automatisering og analyse er det viktig å huske at det fortsatt er dette som er hovedoppgaven til revisor.

Forsvarlig bruk av SAF-T-filer i revisjon fordrer at implementeringen av SAF-T Regnskap når et modent nivå; at revisor forstår dataenes, verktøyenes, og analysenes begrensninger; og at bruken av disse tilpasses den enkelte revisjonskundes egenart og behov.

Brukt riktig vil standardiserte SAF-T-regnskapsdata åpne for effektiv revisjonsdatafangst, automatiserte kontroller, treffsikre risikobaserte utvalg, kon-

tinuerlig monitorering av bokføringen, og tilbakemeldinger som gir verdi også utover revisjonsbekreftelsen i seg selv. For de ansatte hos revisjonskunden blir det enklere å tilgjengeliggjøre regnskapsdata ved oppstart av revisjonen, og ledelsen og styret får sikret at revisor får all tilgjengelig informasjon slik den fremgår i bokføringssystemene, slik at revisjonen kan gjennomføres med høy kvalitet på en effektiv måte.

Virkemidler for en sirkulær økonomi i Norge

Seks prioriterte virkemiddelområder kan sammen bidra til å bygge ned de mest kritiske og tverrsektorielle barrierene for en sirkulær økonomi i Norge. De kan derfor utløse et stort potensial for økt sirkularitet på tvers av nær sagt alle bransjer og næringer – og på tvers av landegrensene.

Regjeringen har som mål at «Norge skal være et foregangsland i utviklingen av en grønn, sirkulær økonomi som utnytter ressursene bedre»,¹ og skal utarbeide en nasjonal strategi for sirkulær økonomi. Strategi for sirkulær økonomi er ventet våren 2021. På oppdrag fra Klima- og miljødepartementet har Deloitte hatt i oppgave å

MSc i industriell økologi
Caroline Persson Hager
Manager og tjenesteleder for bærekraftstjenester i Risk Advisory, Deloitte
Hun er medforfatter av nasjonalt kunnskapsgrunnlag for sirkulær økonomi.

Mastergrad i statsvitenskap
Helga Rognstad
Seniorrådgiver i Risk Advisory, Deloitte
Hun er medforfatter av nasjonalt kunnskapsgrunnlag for sirkulær økonomi

identifisere næringer og samarbeid mellom næringer med størst potensial for sirkulær økonomi i Norge, i tillegg til barrierer og mulige virkemidler. 3. september 2020 ble kunnskapsgrunnlaget overlevert til Klima- og miljøminister, Sveinung Rotevatn.

I kunnskapsgrunnlaget trekker vi frem seks prioriterte virkemiddelområder. Vi foreslår disse områdene fordi de sammen kan bidra til å bygge ned de mest kritiske og tverrsektorielle barrierene for en sirkulær økonomi i Norge.

Dermed kan de utløse et stort potensial for økt sirkularitet på tvers av nær sagt alle bransjer og næringer – og på tvers av landegrensene.

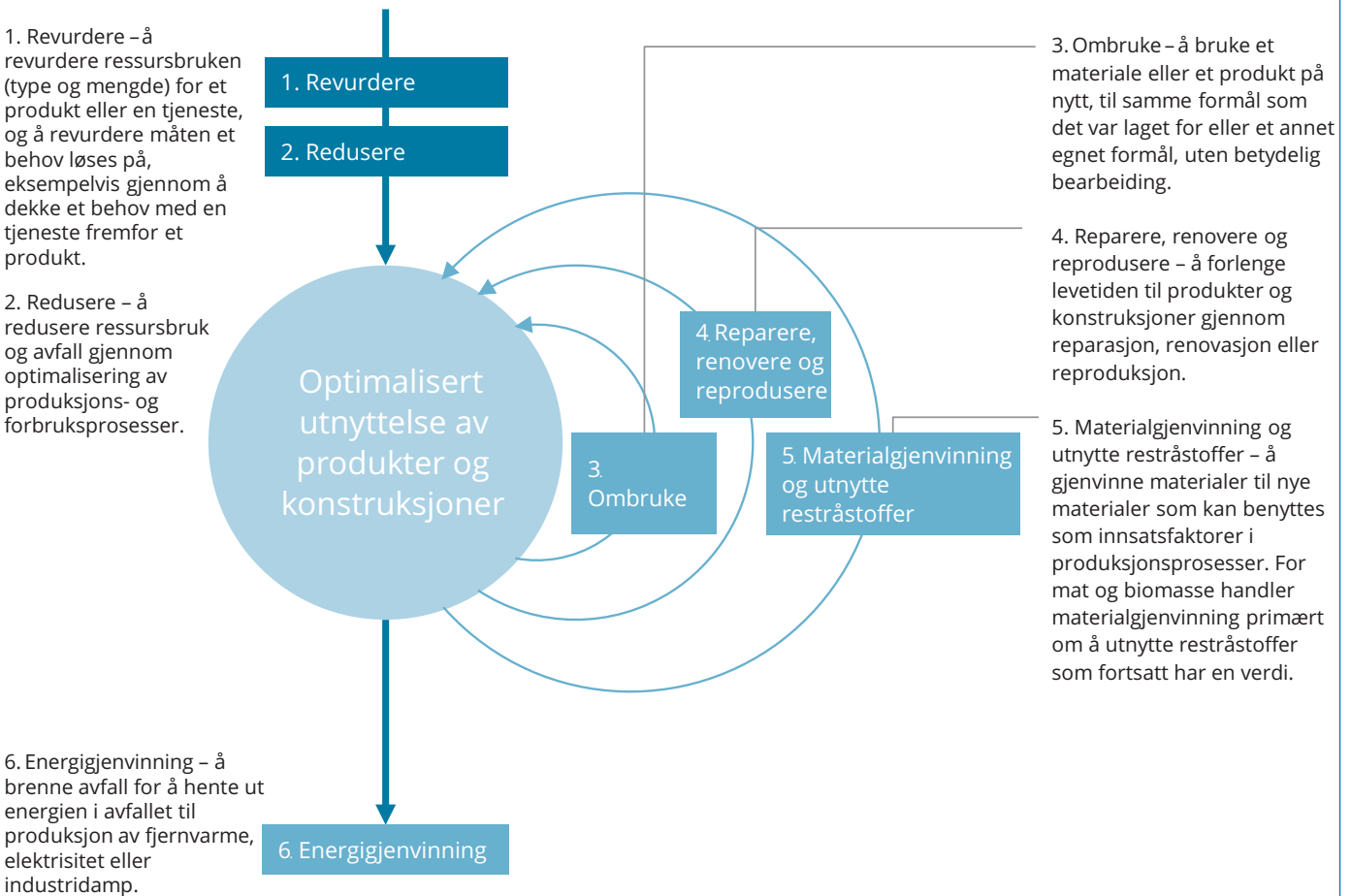
De seks områdene er å etablere mål og indikatorer, og å skape markeder for sirkulære råvarer og produkter. Flere og bedre produsentansvarsordninger må også på plass sammen med tydeligere ansvar og krav for avfallshåndtering. Ikke minst må det til et løft innen både digitalisering, databruk og kunnskap for en sirkulær økonomi.

¹ Granavoldenplattformen.

Sirkulær økonomi – mye mer enn resirkulering

I den sirkulære økonomien skal all ressursutvinning minimeres – enten det er til materialbruk eller energiformål. Dette gjøres gjennom en optimal utnyttelse av de ressursene man allerede har utvunnet, eksempelvis gjennom deling, ombruk og material- og energigjenvinning. Helt sentralt er det også at avfall, forurensning og utslipp reduseres til et minimum.

Den sirkulære økonomien kan forstås som en helhetlig overbygning som bidrar til å løse flere miljøproblemer, inkludert klimaproblemet, og som bidrar til å sikre et levedyktig næringsliv.

1. Konkrete nasjonale mål og indikatorer

Mange aktører er utålmodige etter å få en retning og tydelige rammebetingelser for sine satsninger på sirkulær økonomi i Norge. I motsetning til EU, som har hatt sirkulær økonomi høyt på agendaen siden deres første handlingsplan for sirkulær økonomi i 2015, har Norge manglet tydelige målsettinger for overgangen til en sirkulær økonomi. I mars 2020 kom EUs andre handlingsplan for sirkulær økonomi som en del av European Green Deal. Planen vil få regulatoriske konsekvenser for Norge gjennom EØS-avtalen. Den vil også kunne påvirke etterspør-

selen etter norske varer og produkter i EU – Norges største eksportmarked.

Regjeringen bør svare med å sette konkrete nasjonale mål for en sirkulær økonomi i Norge. Tydelige mål er nødvendig for å utløse potensialet for økt sirkularitet og synergier som ligger i og på tvers av næringer og verdikjeder, og for å sikre fortsatt konkurransekraft i utlandet. En tydelig retning mot en sirkulær økonomi vil sikre forutsigbarhet for næringslivet og redusere risiko ved langsiktige investeringer i ny teknologi og forretningsmodeller. Det vil også kunne bidra til en mer målrettet og effektiv bruk av det næringsrettede virkemiddelapparatet.

For å sikre måloppnåelse og en effektiv omstillingsprosess er det viktig at omstillingen overvåkes med nøye utvalgte resultat- og prosessindikatorer. Eksempler på sentrale indikatorer er mengde primær² materialbruk per capita og andel av offentlige anskaffelser som setter krav til sirkularitet.

2. Skape markeder for sirkulære råvarer, produkter og tjenester

Dagens økonomiske system priser ikke inn hele kostnaden til miljøpåvirkning-

² Primære råvarer er materialer eller stoffer som er utvunnet direkte fra naturen for å gå inn i produksjon av helt nye materialer eller produkter. Begrepet brukes ofte synonymt med jomfruelige råvarer, og er det motsatte av resirkulerte eller sekundære råvarer.

MYE MER: Sirkulær økonomi handler om mye mer enn resirkulering.

gene fra vår økonomiske aktivitet. Dette gjelder all miljøpåvirkning fra utvinning og prosessering av råvarer, til produksjon av varer og konstruksjoner, forbruk og avfallshåndtering. Mange regulatoriske og økonomiske insentiver, som for eksempel skatte- og avgiftssystemet, er nemlig i stor grad tilpasset en lineær økonomi. Det er derfor krevende å skape lønnsomme og konkurransedyktige sirkulære råvarer, produkter og forretningsmodeller. I tillegg hindrer mangel på risikovillig kapital nye og eksisterende bedrifter i å utvikle mer sirkulære forretningsmodeller.

Myndighetene bør innføre virkemidler som kan korrigere denne markedssvikten og bidra til å skape velfungerende og stabile markeder for sirkulære råvarer, produkter og tjenester. Prinsippet om at «forurenser betaler» og at ønsket sirkulær atferd skal lønne seg sammenlignet med lineær atferd, bør ligge til grunn for innretningen av skatte- og avgiftspolitikken og regulatoriske krav. En forflytning av det generelle skattetrykket fra arbeidskraft over på materialutvinning, forbruk og utslipp vil videre bidra til å fremme en sirkulær økonomi. Økte avskrivningssatser for sirkulære prosjekter og produkter er et eksempel på slike virkemidler. Se rammesaken på foregående side for flere konkrete virkemidler for å skape markeder for sirkulære råvarer, produkter og tjenester.

Virkemidler for å skape markeder

- Skatter og avgifter
 - Miljøavgifter på primære råvarer der det finnes gode sekundære og regenerative alternativer.

- Økte avgifter for forbrenning av blandet avfall.
- Redusert mva. på sirkulære tjenester.
- Regulatoriske krav
 - Krav til bruk av sekundære råvarer eller ombrukte materialer. Eksempelvis krav til innblanding av gjenvunnet plast i nye produkter tilsvarende innblandingskravet for biodrivstoff som allerede finnes i Norge.
 - Obligatorisk krav til vektning av miljø i offentlige anskaffelser.
 - Støtte og akselerere EUs arbeid med miljøkrav til produkter (Økodesigndirektivet)
 - Etablere standardiserte kvalitetskrav for sentrale resirkulerte råvarer
 - Fjerne regulatoriske barrierer som hindrer etterspørsel og flyt av sirkulære råvarer, produkter og tjenester. Det kan eksempelvis være å harmonisere den norske forurensningsloven opp mot EUs regelverk når det gjelder klassifisering av avfall og biprodukter.
- Det næringsrettede virkemiddelapparatet
 - Økt risikoavlastning ved forskning og utvikling, etablering og skalering av sirkulære teknologier, tjenester og forretningsmodeller, eksempelvis gjennom Pilot-E programmet og Klyngeprogrammet.
 - Økt støtte til initiativ som fremmer innovative offentlige anskaffelser

Se presentasjonen av Kunnskapsgrunnlaget for nasjonal strategi for sir-

kulær økonomi for statsråd Sveinung Rotevatn på Sintefs konferanse for sirkulær økonomi 2020 og det fullstendige kunnskapsgrunnlaget for mer³ informasjon om disse og andre virkemidler.

3. Flere og bedre produsentansvarsordninger

For svake krav til produsentansvar er en sentral barriere for en sirkulær økonomi i Norge. Et sentralt prinsipp ved produsentansvar, er at produsenter og importører har ansvar for innsamling, forsvarlig håndtering og materialgjenvinning av avfallet fra produkter de setter på markedet. Det skal gi produsentene økonomisk insentiv både til å etablere kostnadseffektive systemer for materialgjenvinning og til å designe produkter som er egnet for reparasjon, ombruk og materialgjenvinning.

Norge har i dag produsentansvarsordninger for emballasje, elektriske og elektroniske produkter, batterier, kjøretøy, bildekk og PCB-holdige isolerglassruter. Samtidig er det mange produkter som ikke omfattes av produsentansvarsordninger. Det bør derfor opprettes forpliktende produsentansvarsordninger for flere produktkategorier. I tillegg bør eksisterende ordninger gjennomgås slik at de fungerer etter hensikten. Noen ytterligere konkrete virkemidler er å:

- Innføre krav og insentiver for økodesign og sirkularitet i produsentansvarsordninger.
- Sikre at alle kostnader forbundet med innsamling, håndtering og materialgjenvinning av avfallsstrømmer dekkes av produsentansvarsordningene.
- Etablere materialregistre knyttet til produsentansvarsordningene.

4. Tydeligere ansvar og krav for avfallshåndtering

Norge har et fragmentert system for innsamling og håndtering av avfall. Dette fører til suboptimale løsninger og hindrer økt utsortering, material-

³ <https://www2.deloitte.com/no/no/pages/risk/articles/sirkulaer-okonomi.html> (kortlink: bit.ly/3n8SrWe)

gjenvinning og lønnsomhet. Ansvaret for avfallshåndtering i Norge er delt mellom kommunene – som har ansvaret for innsamling av husholdningsavfall, og næringslivet – som har ansvaret for å håndtere eget avfall. For produkt-kategorier der det er etablert produsentansvar, er ansvaret for avfallshåndtering delt mellom avfallsprodusentene (kommunene og næringslivet) og returselskapene, som eksempelvis Grønt Punkt.

Det er behov for et mer harmonisert og optimalisert system for innsamling og håndtering av avfall i Norge. Dette vil bidra til økt kostnadseffektivitet og en mer stabil tilgang på sekundære råvarer av god kvalitet i markedet. I kunnskapsgrunnlaget foreslår vi:

- En nasjonal plan for ettersortering, behandling og materialgjenvinning av avfall i Norge.
- Harmoniserte krav til separat innsamling av resirkulerbart avfall overfor både kommuner og næringsliv.
- Høyere mål og krav for materialgjenvinning.

5. Datadrevet sirkulær økonomi

Som et langstrakt land med en liten befolkning, har Norge relativt sett små volumer av material- og avfallsstrømmer spredt utover store geografiske områder. Dette gjør det krevende å etablere lønnsomme markeder for sirkulære råvarer. Bedre data knyttet til material- og avfallsstrømmer, og digitale løsninger som tilgjengeliggjør disse dataene, er derfor en forutsetning for en sirkulær økonomi. Gode sanntidsdata vil bidra til at aktører kan få tilgang til tilstrekkelige volumer av sirkulære råvarer til den kvaliteten de trenger. Bedre data vil øke forutsigbarhet for kjøper og lønnsomhet i utnyttelse av disse ressursene. Et eksempel på denne typen digitale løsninger er den nederlandske databasen Madaster – en digital materialbank med informasjon om produkter, komponenter og materialer i eksisterende bygg.

Vi foreslår derfor at myndighetene etablerer et samarbeidsprosjekt med sen-

trale næringer for en datadrevet sirkulær økonomi. Et slikt prosjekt vil gi oversikt over behovet for økt og forbedret data knyttet til vesentlige material- og avfallsstrømmer i Norge. Prosjektet bør også bidra til å etablere en styringsmodell og arkitektur for datadeling i en sirkulær økonomi i Norge og opp mot våre handelspartnere. Dette er viktig for å sikre en god balanse mellom kommersielle og fellesskapets interesser i teknologiutvikling og deling av data. Eksisterende material- og avfallsstatistikk bør også gjennomgås for å utbedre vesentlige mangler.

6. Kunnskapsløft for sirkulær økonomi

Norge trenger et betydelig kunnskapsløft for å legge til rette for de gjennomgripende og innovative samfunnsendringene som den sirkulære økonomien krever. Manglende innsikt i den totale miljøbelastningen av råvarer og produkter gjør det krevende for bedrifter og forbrukere å vite hva som er gode, sirkulære valg. Etablerte holdninger og vaner gjør at bedrifter og forbrukere i mange tilfeller ikke etter spør eller prioriterer mer sirkulære løsninger. Det er også en generell forvirring knyttet til forskjellene og likhetene mellom begreper som sirkulær økonomi, bærekraft, klimanøytralitet, grønn vekst og omstilling. Uklarheten utgjør en barriere for å mobilisere til handling for et felles og helhetlig mål om en bærekraftig økonomi.

For å løse opp i dette foreslår vi at regjeringen implementerer initiativer for å øke næringslivets kunnskap om sirkulær økonomi. Det er også sentralt å jobbe med kompetanseheving i kommunal- og fylkeskommunal sektor og blant offentlige innkjøpere. Forbrukere fortjener bedre innsikt i materialer og produkters miljøavtrykk gjennom økt bruk av færre, standardiserte merkeordninger – som for eksempel Svane-merket. Til sist må vi sørge for å legge et godt kompetansegrunnlag for fremtidens arbeidskraft gjennom økt vektlegging av systemtenkning, sirkulær økonomi og kritiske miljøutfordringer i grunnskolen.

En krevende, men nødvendig omstilling

Norge står overfor en krevende omstilling til sirkulær økonomi, men har gode forutsetninger for økt verdiskaping og sysselsetting gjennom god tilgang til fornybare naturressurser og et høykompetent næringsliv.

Overgangen til en sirkulær økonomi er viktig for å nå FN's bærekraftsmål og Norges klimamål. Ifølge en nyere, global analyse⁴ er Norge et av landene som løper størst risiko for fall i BNP i et scenario hvor verden ikke klarer en omstilling til en bærekraftig økonomi. Dette skyldes blant annet at klimaendringene vil få store konsekvenser for fiskeri og havbruksnæringene gjennom økte havtemperaturer. Samtidig løper vi en overgangsrisiko ved at markedene vi opererer i allerede har ambisiøse planer for en omstilling til en sirkulær nullutslippøkonomi. Hvis ikke myndighetene, offentlig og privat sektor posisjonerer seg for dette skiftet, vil Norge ikke bare risikere å sitte igjen med verdiløse aktiva, såkalte «stranded assets», men vi vil også gå glipp av en rekke nye muligheter for innovasjon og verdiskaping.

I den sirkulære økonomien skaper man mer med mindre. Det vil kreve investeringer, men gjør vi det på riktig måte, vil næringslivet og det offentlige også kunne kutte mange kostnader ved at vi i større grad deler på og utnytter de produktene og konstruksjonene vi allerede har. Vi har store forventninger til Regjeringens kommende strategi, og vårt ønske er at den er ambisiøs og legger til rette for omstilling og grønn vekst gjennom tydelige mål og virkemidler på tvers av økonomien. Skal den være det, kan den ikke bare være en miljøstrategi, men også en strategi som setter rammer for all næringsutvikling og legger grunnlaget for et konkurransedyktig næringsliv for fremtiden.

⁴ www.worldwildlife.org/publications/global-futures-assessing-the-global-economic-impacts-of-environmental-change-to-support-policy-making (Kortlink: wwf.to/384On5f)